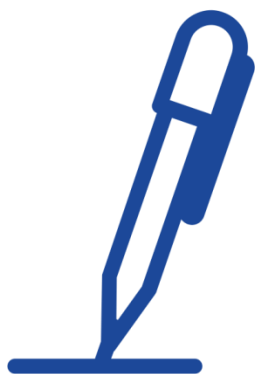

De doelgroep NT1: kenmerken en leerdoelen

december 2018

Vooraf

In het kader van het *Vrijwilligersmodel NT1* hebben we het specifiek over de doelgroep Nederlandssprekenden, kort aangeduid als doelgroep NT1¹. Daartoe behoren:

- Moedertaalsprekers die met name moeite hebben met de vaardigheden lezen en schrijven, en
- Oudkomers die al langere tijd in Nederland verblijven en de taal inmiddels mondeling voldoende tot goed beheersen (B1), maar wel problemen ervaren met lezen en schrijven. Zij passen dan, , beter in een NT1-traject, omdat hun leervraag vooral op het gebied van lezen en schrijven ligt. In een NT2-traject, wordt voornamelijk gefocust op de mondelinge vaardigheden.

Als vrijwilligers worden ingezet in verschillende rollen binnen NT1-trajecten, is het van groot belang dat zij kennis hebben van de doelgroep, hun leerdoelen en hun specifieke kenmerken. Met wie heb je als vrijwilliger te maken, met welke gevoeligheden of taboes moet je rekening houden, wat wil de deelnemer bereiken en hoe kun je daar vanuit je rol als vrijwilliger aan bijdragen?

In de eerste paragraaf beschrijven we de kenmerken van de doelgroep NT1 en welke drempels er zijn die instroom en deelname aan trajecten bemoeilijken. In de tweede paragraaf komen de leermotieven en leerdoelen van deze doelgroep aan bod.

1. Kenmerken van de doelgroep NT1

De doelgroep NT1 zoals we die hier hanteren, is bijzonder gevarieerd van samenstelling wanneer we kijken naar leeftijd, afkomst, opleidingsachtergrond, persoonlijke omstandigheden en werkomgeving. Dat betekent dat de hieronder beschreven specifieke kenmerken een verzameling van kenmerken zijn die we in de doelgroep in brede zin tegenkomen. De kenmerken kunnen echter niet eenvoudig 'geplakt' worden op elke deelnemer in alle typen NT1-trajecten. Hetzelfde geldt voor de leerdoelen die de leerders NT1 hebben.

Autochtone jongeren hebben andere kenmerken dan oudere volwassenen die kleinkinderen hebben en daarvoor een deel van de zorg op zich nemen. Een oudkomer die werkt, maar meer schriftelijke taken krijgt die hij niet goed beheerst, heeft andere kenmerken en leerdoelen dan een autochtone volwassene die mantelzorger is of een moeder die haar kind wil ondersteunen met lezen en schrijven op de basisschool.

1.1 Specifieke kenmerken leerders NT1²

Bij de inzet van vrijwilligers in het NT1-werkveld is het belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van de doelgroep NT1-leerders. De hieronder beschreven kenmerken zijn van essentieel belang voor de benadering van NT1-leerders door vrijwilligers en of er daadwerkelijk een vrijwilliger ingezet wordt (en uiteraard ook door docenten):

- NT1-leerders ervaren vaak gevoelens van schaamte over de geringe beheersing van lezen en schrijven en eventuele andere basisvaardigheden zoals rekenen en digitale vaardigheden. In tegenstelling tot NT2-leerders, voor wie het 'logisch' is dat zij de Nederlandse taal niet goed beheersen, is het niet goed kunnen lezen en schrijven voor moedertaalsprekers een groot taboe. Dat heeft grote consequenties voor de pedagogisch-didactische aanpak en de benadering van deze doelgroep.

¹ Dit artikel is een achtergronddocument bij het Vrijwilligersmodel NT1, zie Toolkit Vrijwilligersmodel NT1.

² Bohnenn E., e.a. (2009). *NT1 Handboek voor docenten en opleiders*. Stichting Expertisecentrum ETV.nl, Leiden, p. 31-55.

- Naast gevoelens van schaamte hebben NT1-leerders vaak negatieve schoolervaringen. Niet goed kunnen presteren, minder aandacht krijgen, vooral vanuit een negatief perspectief worden benaderd, altijd tot de groep behoren met de minste prestaties leidt tot gevoelens van uitsluiting en het idee *'ik kan het toch niet'*.
- Veel NT1-leerders hebben te kampen met faalangst en een groot gebrek aan zelfvertrouwen. Zij onderschatten vaak het eigen kunnen. Overigens komt het omgekeerde ook voor: men ervaart geen probleem door overschatting van het eigen kunnen.
- Omdat taal en andere basisvaardigheden een probleem opleveren, hebben veel deelnemers geleerd om situaties waarin een beroep wordt gedaan op talige vaardigheden, rekenen of digitale vaardigheden te vermijden. Ze verzinnen een smoes of ondernemen bepaalde activiteiten niet als men problemen verwacht of compenseren dit door het inschakelen van de omgeving.

Dit laatste wordt vaak vanuit een negatief perspectief bekeken, maar kan evengoed als een kracht van een deelnemer worden gezien. Het vergt veel inventiviteit en energie om het probleem verborgen te houden, te omzeilen of andere oplossingsstrategieën te bedenken.
- Bij een deel van de doelgroep NT1 is relatief vaak sprake van een meervoudige problematiek: leerproblemen in combinatie met psychosociale problematiek, armoede, schulden en mogelijk gezondheidsproblemen.
- Bij een bepaald deel van de doelgroep is ook sprake van cognitieve beperkingen of leerproblemen (licht verstandelijk gehandicapt).

1.2 Drempels die instroom en deelname bemoeilijken

Naast specifieke kenmerken van de deelnemers zelf die het leren negatief kunnen beïnvloeden, is er ook sprake van andere factoren, buiten de deelnemer zelf om, die instroom van NT1-deelnemers in trajecten bemoeilijken:

- De organisatie van het onderwijs is vaak niet op hen toegesneden. Bijvoorbeeld als er wachtlijsten zijn, waardoor iemand die na lang aarzelen de stap naar educatie heeft gezet in de tussenliggende periode de motivatie verliest.
- Soms schrikt de grootschaligheid en complexiteit van organisaties zoals een roc af, of het ontbreken van educatieve faciliteiten dicht bij huis in de eigen wijk of in kleine kernen.
- Een aanzienlijk deel van de doelgroep werkt. Voor hen geldt dat soms het gebrek aan flexibiliteit in lesmomenten, bijvoorbeeld in verband met ploegendienst of avondwerk, een rol speelt.
- Met name voor degenen die veel hebben moeten overwinnen is het vervelend als docenten vaak wisselen of invallers worden ingezet die de doelgroep niet kennen en met vele wisselingen van docenten.
- Het onderwijs is soms teveel afgestemd op het gemiddelde. De hierboven geschetste grote verscheidenheid aan niveaus en leerdoelen binnen groepen betekent dat binnen NT1-trajecten altijd individueel maatwerk nodig is. Dat wordt nog versterkt doordat de werving van NT1-deelnemers complex is en voor het vormen van lesgroepen meestal deelnemers van verschillend niveau worden gecombineerd. Van homogene niveaugroepen is in het NT1-veld zelden of nooit sprake.

- De beperkte beheersing van lezen en schrijven heeft vaak ook te maken met andere leerproblemen, bijvoorbeeld dyslexie.
- Veel NT1-leerders hebben te maken met een thuisomgeving waarin het moeilijk is rust en ruimte te vinden om te leren.
- Onderwijs dat gericht is op niveauverhoging veronderstelt vaak dat grote stappen in niveau moeten worden gemaakt. De huidige indeling in de niveaus Instroom, 1F en 2F en het afmeten van het resultaat van een leerproces daaraan, betekent vaak dat kleinere stappen in de voortgang niet worden uitgedrukt in termen van behaald resultaat. Zo lijkt het voor de deelnemer of er, ondanks alle inspanningen, geen resultaat geboekt wordt. Waardering van kleine stappen, bijvoorbeeld door middel van een certificaat, zou juist de motivatie verhogen en deelnemers aansporen door te gaan.
- Verantwoording vraagt vaak dat middels toetsen of examens vooruitgang wordt gemeten of een bepaald behaald niveau wordt aangetoond. Juist voor de doelgroep NT1 geldt dat vanuit vroege onderwijservaringen er veel angst is voor toetsing. Ook als het gaat om meten en niet om behalen van een niveau of voortgang, kan alleen al het woord test of toets tot stress leiden.

2. Leermotieven en leerdoelen NT1 leerders

Een belangrijk verschil tussen NT1-leerders zoals we die kennen uit de formele educatie en NT2-leerders is dat zij in de meeste gevallen pas de stap zetten om weer te gaan leren, als het voor hen bijna onontkoombaar is geworden. Dus eigenlijk wanneer de strategieën, zoals hierboven omschreven, niet meer werken, dan pas wordt de stap naar leren gezet. Heel vaak worden ze door een verandering van hun situatie gedwongen om stappen te zetten. Dat is lang niet altijd negatief gemotiveerd, de aanleiding kan ook heel positief zijn.

In het kader van het *Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006 – 2011* zijn in het verleden alle aanbieders (voornamelijk roc's) bevraagd over de motivatie die NT1-leerders aangeven in de (verlengde) intake om een educatief traject te volgen.

Hierbij ging het nog niet zozeer over de vraag welke leerdoelen of -vragen de leerders hadden, maar vooral om meer inzicht te krijgen in de motivatie van mensen die, ondanks de nodige (ervaren) drempels, toch weer de stap naar het volgen van een educatief traject hebben gezet. Die motivatie kan daarna weer een aanknopingspunt zijn om de vertaling te maken naar concrete leerdoelen of leervragen. Redenen om de stap naar scholing te maken die regelmatig werden genoemd zijn:

Naaste omgeving

- Het ontstaan van een crisissituatie (b.v. het overlijden van een partner of het uit huis gaan van kinderen) waardoor hun vangnet wegvalt. Het vangnet dat altijd allerlei, vaak administratieve, taken opving. Soms gaat dit al aan de feitelijke crisissituatie vooraf, als men beseft dat men ook alleen voor dergelijke taken kan komen te staan;
- Het ervaren van een gevoel van afhankelijkheid van anderen, dat men graag wil doorbreken;
- Het hebben van kinderen die naar school gaan en die men wil begeleiden en stimuleren en helpen of het krijgen van kleinkinderen voor wie men wil kunnen voorlezen;
- Vaak is het ook een algemeen gevoel dat men zich volwaardig en gerespecteerd wil voelen;

Werkomgeving

Andere redenen die werden aangegeven zijn meer werk gerelateerd. Op het werk wordt veelal gevraagd of geëist van de medewerkers dat zij een cursus gaan volgen, bijvoorbeeld om zich bij te scholen of om het werk te kunnen behouden. Door deze externe factor wordt men geconfronteerd met de eigen beperkte vaardigheden.

Uiteraard kan het ook zo zijn, dat werknemers zelf mogelijkheden zien voor positieverbetering en zichzelf verder willen ontwikkelen binnen het werk, beter willen kunnen functioneren op de werkplek of hun kansen op de arbeidsmarkt willen vergroten, al dan niet vanuit een werkloosheidspositie.

Dagelijks leven

Andere motivaties die werden genoemd zijn:

- Het (willen) uitoefenen van een hobby waarvoor betere basisvaardigheden nodig zijn;
- Het kunnen gebruiken van digitale middelen zoals een laptop, een tablet of een smartphone en kunnen omgaan met sociale media een trigger om weer te gaan leren. Die motivatie kan zowel vanuit de deelnemer zelf komen, maar soms ook vanuit de externe omgeving. Steeds meer functies in het dagelijks leven vinden immers online plaats (bankieren, overheidscommunicatie, belasting invullen, informatie verwerven, werk zoeken, een reis boeken, winkelen enzovoort).
- De laatste jaren komen er ook steeds meer vragen vanuit de behoefte om in staat te zijn zelf (mede) te beslissen over allerhande zaken die te maken hebben met gezondheid. Hierbij valt te denken aan het zelf opzoeken van informatie, het kunnen lezen van medicijnvoorschriften, het kunnen omgaan met medische hulpapparatuur, het begrijpen van informatie die verstrekt wordt door zorgaanbieders en verzekeraars.

Het leren volhouden

Bovenstaande leermotieven of leerdoelen hebben te maken met redenen om de stap te zetten een educatief traject te volgen. Er zijn ook redenen waarom deelnemers die een maal de stap hebben gezet, gemotiveerd zijn om door te gaan en vol te houden, hoe moeilijk het soms ook is. Voor bepaalde deelnemers speelt het sociale aspect van leren ook mee. De opbrengst van leren werkt uiteraard motiverend, maar ook het gegeven dat men lotgenoten tegenkomt. De deelnemers vinden het gezellig en het helpt soms ook om gevoelens van eenzaamheid te doorbreken.

Vanuit cursusaanbod op het gebied van digitale vaardigheden komt vaak de constatering dat men onvoldoende taalvaardig is. Veel computercursussen dienen dan ook als een manier om deelnemers verder toe te leiden naar taal- of rekentrajecten.

Het VIME project voor NT1 is uitgevoerd met de ondersteuning van het Steunpunt Basisvaardigheden.

De **Toolkit Vrijwilligersmodel NT1** bevat:

- Vrijwilligersmodel NT1
- Richtlijnen voor de training en competenties van vrijwilligers in NT1-trajecten
- De doelgroep NT1: kenmerken en leerdoelen
- Werkveld NT1: begrippen en verantwoording
- Vanuit beleid sturen op effectieve inzet van vrijwilligers
- Achtergronddocument *Inzet van vrijwilligers in (non-)formele volwasseneneducatie*

De Toolkit Vrijwilligersmodel NT1 vindt u op: www.steunpuntbasisvaardigheden.nl

Partners in het VIME NT1 project waren:

